

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра соціально-економічної географії і регіоналістики
імені Костянтина Немця



“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету геології,
географії, рекреації і туризму

Віліна ПЕРЕСАДЬКО

серпень 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРАКТИКУМ: ПЛАНУВАННЯ ЕКСКУРСІЙНИХ МАРШРУТІВ

рівень вищої освіти	<u>другий (магістерський)</u>
галузь знань	<u>01 Освіта / Педагогіка, 10. Природничі науки</u>
спеціальність	<u>014.07 Середня освіта (Географія), 106. Географія</u>
освітня програма	<u>Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота, Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток,</u>
вид дисципліни	<u>вибіркова</u>
факультет	<u>геології, географії, рекреації і туризму</u>

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

«26» серпня 2024 року, протокол № 8

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Людмила КЛЮЧКО, к. геогр. н., доцент кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства імені Костянтина Немця

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства імені Костянтина Немця

Протокол від «26» серпня 2024 року № 9

Завідувач кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства імені Костянтина Немця

 Людмила НЕМЕЦЬ

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота»

Гарант освітньо-професійної програми  Наталія ГУССЕВА

(підпис)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»

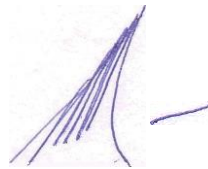
Гарант освітньо-професійної програми  Людмила КЛЮЧКО

(підпис)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол від «26» серпня 2024 року № 7

Голова науково-методичної комісії

факультету геології, географії, рекреації і туризму  Олександр ЖЕМЕРОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Практикум: Планування екскурсійних маршрутів» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра спеціальностей 106 Географія та 014.07. Середня освіта (Географія) освітніх програм Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток та Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни – є формування у здобувачів вищої освіти професійних знань і практичних навичок, що дадуть їм змогу самостійно організовувати й планувати екскурсійну діяльність; розробляти екскурсійні і туристичні маршрути; здійснювати екскурсійно-туристичне обслуговування.

1.2. Основні завдання вивчення навчальної дисципліни «Практикум: планування екскурсійних маршрутів» є формування у здобувачів вищої освіти:

- практичних навичок застосування теоретичних знань з організації екскурсійного і туристичного обслуговування, використання відповідного понятійного апарату;
- уміння визначати основні етапи підготовки екскурсійних і туристичних маршрутів, застосовувати різноманітні підходи до їх цілісного проектування;
- вміння виявляти основні напрями та тенденції розвитку екскурсійного та туристичного обслуговування в сучасних умовах, потреби споживачів відповідних послуг;
- екскурсійної майстерності;
- навичок роботи з нормативними матеріалами щодо організації екскурсійних і туристичних маршрутів;
- умінь застосовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань.

1.3 Кількість кредитів – 4.

1.4 . Загальна кількість годин – 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни «Практикум: Планування екскурсійних маршрутів»

за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
2	2
Лекції	
12 год.	4 год.
Практичні заняття	
24 год.	6 год.
Лабораторні заняття	
Не передбачені	Не передбачені
Самостійна робота	
84 год.	110 год.

1.6. Заплановані результати навчання:

- ✓ Згідно з вимогами освітньо-професійної програми «Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота» формування загальних та спеціальних (фахових та предметних) компетентностей: **ЗК03.** Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, бути сучасно освіченим, усвідомлювати і оволодівати можливістю навчання впродовж життя. **ЗК06.** Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. **ЗК07.** Навички пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; використання інформаційних і комунікаційних технологій. **СК07.** Здатність реалізувати профорієнтаційну роботу з учнями, що завершують навчання за циклом повної загальної середньої освіти, проектувати й здійснювати позакласну роботу з предмету. **СК010.** Здатність комплексно планувати, організувати та здійснювати навчальні проекти, вести аналітичну звітну документацію та презентації. **ПК07.** Здатність реалізовувати краєзнавчий підхід на уроках географії, у позакласній і позашкільній роботі з учнівською молоддю. **ПК11.** Здатність організовувати та проводити краєзнавчо-туристичну діяльність.
- ✓ Згідно з вимогами освітньо-професійної програми «Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота» студенти повинні досягти таких результатів навчання: **ПР09.** Володіє формами та методами виховання учнів на уроках і в позакласній туристичній краєзнавчій роботі, уміє відстежувати динаміку особистісного розвитку дитини, здійснювати педагогічний супровід процесів соціалізації та професійного самовизначення учнів, підготовки їх до свідомого вибору життєвого шляху. **ПР11.** Здатний цінувати різноманіття та мультикультурність, керуватися в педагогічній діяльності етичними нормами, принципами толерантності, діалогу й співробітництва. **ПР21.** Самостійно збирає, обробляє, аналізує і систематизує наукову та технічну інформацію під час проведення профільних досліджень. **ПР25.** Дотримується сам (зокрема під час практик) та формує відповідальне ставлення учнів до природи, повагу до культурних цінностей і традицій місцевого населення під час екскурсій, походів і експедицій з учнівською молоддю. **ПР26.** Творчо застосовує сучасні методики і технології, різноманітні методи та форми прогресивного навчання, інноваційні прийоми навчання в освітніх закладах різного типу, забезпечуючи формування в учнів предметних компетентностей та основ цілісної природничо-наукової картини світу. **ПР29.** Здійснює організацію краєзнавчо-туристичної роботи в освітніх закладах різного типу.
- ✓ Згідно з вимогами освітньо-професійної програми «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток» формування загальних та спеціальних (фахових та предметних) компетентностей: **ЗК 1.** Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. **ЗК 2.** Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. **СК 8.** Здатність планувати, проводити та публічно презентувати результати наукових досліджень, забезпечити зрозуміле донесення власних знань, висновків та аргументацій до фахівців і нефахівців.
- ✓ Згідно з вимогами освітньо-професійної програми «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток» студенти повинні досягти таких результатів навчання: **ПР12.** Планувати й виконувати теоретичні та прикладні дослідження, робити обґрунтовані висновки, аналізувати та презентувати результати досліджень.
- ✓ За результатами навчання студенти повинні
Знати:
 - зміст і особливості екскурсійної діяльності;
 - необхідні передумови розвитку екскурсійної діяльності;
 - сутність екскурсії та її складові;

- основні вимоги до планування екскурсійних маршрутів;
- нормативно-правову базу планування та організації екскурсійних маршрутів;
- механізм підготовки екскурсії та її основні властивості;
- особливості розробки різноманітних екскурсій;
- методичне і картографічне забезпечення екскурсійного маршруту; особливості планування та підготовки екскурсійних маршрутів у закладах освіти.

Уміти:

- оперувати основними поняттями з екскурсознавства;
- підібрати необхідний фактичний матеріал;
- вивчити екскурсійний матеріал;
- планувати та організовувати екскурсійні маршрути;
- підготувати індивідуальний текст екскурсії на конкретну тему;
- скласти технологічну карту екскурсії;
- використовувати методичні прийоми на практиці;
- розробляти нові екскурсійні маршрути;
- оформляти маршрутні документи;
- вивчати попит населення і визначати контингент екскурсантів
- брати участь у популяризації екскурсійних можливостей рідного краю.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретичні основи організації екскурсійної діяльності

Тема 1. Екскурсія: вид діяльності та форма спілкування, функції і ознаки, екскурсійний метод

Сутність основних понять «екскурсознавство», «екскурсійна діяльність» відповідно до екскурсійної теорії. Рекреаційна сутність екскурсії. Сутність визначення та завдання екскурсії. Екскурсія як вид діяльності, що розвиває вміння розуміти природні та суспільні явища і процеси. Схема екскурсійного процесу і цілі екскурсій. Співвідношення цілей, завдань і форм проведення екскурсій. Загальна характеристика учасників та схема екскурсійного процесу. Ознаки екскурсії. Функції екскурсії: пізнавальна, комунікативна, соціальна, екологічна, просвітницька. Значення окремих функцій, їх сукупний вплив на екскурсантів. Функція наукової пропаганди. Функція інформації. Функція організації змістовного дозвілля.

Тема 2. Екскурсія: педагогічний процес, елементи психології, уява та логіка під час проведення

Використання екскурсії у навчально-виховному процесі. Переваги використання екскурсійного методу під час вивчення нового матеріалу та закріплення знань. Екскурсія як форма організації освітнього процесу. Навчальна екскурсія. Використання екскурсій на уроках історії, біології, географії, вивченні рідного краю. Формування умінь спостереження, аналізу, проведення досліджень тощо в учнівській молоді.

Тема 3. Екскурсія: класифікація, тематика та зміст, значення показу, демонстрації та розповіді під час проведення

Класифікація екскурсій (за тематикою; складом і кількістю учасників; місцем проведення; способом пересування; тривалістю; формою проведення тощо). Тематика екскурсій (оглядові та тематичні, які в свою чергу поділяються на історичні; виробничі; природознавчі; мистецтвознавчі; літературні; архітектурно-містобудівні; релігійні). Особливості формування теми екскурсії. Зміст екскурсій.

Тема 4. Екскурсійний маршрут: поняття, види, класифікація

Лінійні, кільцеві, радіальні та комбіновані екскурсійні маршрути. Особливості проектування, організації та проведення.

Розділ 2. Екскурсійна методика

Тема 5. Технологія та методика підготовки екскурсії

Організація підготовки інноваційного екскурсійного продукту. Три стадії підготовки екскурсії. Попередня робота (підбір матеріалів, їх вивчення; відбір об'єктів, на яких буде побудована екскурсія). Безпосередня розробка екскурсії (складання маршруту, обробка фактичного матеріалу, робота над змістом екскурсії, написання контрольного тексту екскурсії, опрацювання методики проведення екскурсії, складання технологічної карти екскурсії, написання індивідуальних текстів). Заклучна стадія (захист екскурсії, оформлення документації, затвердження теми, допуск екскурсовода до проведення даної екскурсії). Етапи розробки екскурсії. Визначення мети, завдань і теми екскурсії. Відбір та вивчення інформаційних джерел. Відбір та вивчення екскурсійних об'єктів. Об'їзд (обхід) маршруту екскурсії. Підготовка тексту екскурсії. Комплектування "портфеля екскурсовода". Складання технологічної карти екскурсії. Документація, необхідна для кожної екскурсійної теми.

Тема 6. Складові процесу підготовки екскурсійного маршруту

Екскурсійний метод – сукупність методичних прийомів, які використовуються під час екскурсій. Мета екскурсійного методу – навчання (передача певної системи знань) і виховання (формування всебічно розвиненої особистості). Особливості екскурсійного методу (моторність, предметність, наочність). Сутність екскурсійного аналізу. Екскурсійна методика – сукупність вимог і правил, які висуваються до екскурсій, сума методичних прийомів підготовки і проведення екскурсій різних видів. Специфіка методичних прийомів розповіді. Особливості методичних прийомів показу. Особливості застосування екскурсійних методів на транспортних екскурсіях. Роль екскурсійної методики в становленні професійної майстерності екскурсовода. надання коментарів та довідок під час проведення екскурсії. Особливості розповіді на оглядових екскурсіях по місту.

Дослідження туристичних ресурсів запланованого маршруту. Карта-схема, технологічна карта екскурсійного маршруту. Довідкові матеріали по маршруту. Розробка екскурсійної програми. Документація екскурсійного маршруту.

Тема 7. Калькуляція екскурсійного маршруту

Необхідні умови ціноутворення (економічна самостійність і можливість вибору цінової поведінки підприємства, комерційність відносин суб'єктів господарювання; захист договірних відносин, які гарантують повернення витрат і відшкодування збитків; наявність конкурентного середовища і подолання монополізму; співвідношення потреб і пропозиції на туристичному ринку). Чинники, що впливають на ціни в туризмі (ступінь насиченості потреб свого цільового ринку; політичні, економічні, правові зміни в соціумі; якість продукту; цінова політика конкурентів; сезонність; клас обслуговування; форма обслуговування). Ціноутворення в умовах ринкової економіки. Необхідні умови та фактори ціноутворення. Чинники, які впливають на ціни в екскурсійному обслуговуванні. Сутність цінової політики. Формування ціни на екскурсію.

Тема 8. Презентація та маркетинг екскурсійного маршруту

Чинники, що впливають на формування потреб людей в екскурсійних послугах. Структура та специфіка туристично-екскурсійного споживання. Сучасний маркетинг – орієнтація на споживача. Основна мета маркетингу в екскурсійній справі – цілеспрямований вплив на формування потреб, попиту, цін, сегментацію ринку, розвиток асортименту екскурсійних послуг, їх просування, рекламу і збут. Функції маркетингу (створення продукту та послуг, просування екскурсійного продукту на ринках, реклама, збут, організація

персональних продаж, створення доходу). Специфічні риси екскурсійних послуг (невідчутність, нерозривність виробництва і споживання, неможливість зберігання). Маркетинговий аналіз середовища екскурсійної діяльності та його види (регіональний аналіз, ситуаційний аналіз). Характерні риси екскурсійного обслуговування. Екскурсійний менеджмент та види туристичних підприємств, які надають екскурсійні послуги. Умови формування попиту на екскурсійні послуги суб'єктів підприємницької діяльності.

Тема 9. Техніка та методика проведення екскурсій

Сутність екскурсійного методу в екскурсійній справі. Сутність і класифікація методичних прийомів проведення екскурсій. Показ в екскурсії та його особливості. Показ в екскурсії – це цілеспрямований, послідовний процес ознайомлення екскурсантів з об'єктами, які розкривають тему екскурсії. послідовність дій екскурсовода щодо показу об'єктів екскурсії. Три рівні показу (попередній огляд, виділення об'єкта із сукупності інших об'єктів, детальне спостереження об'єкта). Методичні прийоми показу (прийом попереднього огляду, прийом панорамного показу, прийом зорової реконструкції, прийом локалізації подій, прийом абстрагування, прийом інтеграції, прийом зорового порівняння, показ наочних посібників, показ меморіальної дошки). Розповідь – умовно прийнята в екскурсійній справі назва усної частини екскурсії, повідомлення і пояснення, які екскурсовод дає групі. Сутність методичних прийомів розповіді в екскурсії, та основні вимоги до неї (тематичність, конкретність, логічність, стислість, переконливість, доступність, завершеність суджень, науковість, зв'язок з показом). Особливості розповіді (залежність від швидкості пересування групи, підпорядкованість розповіді показу, використання в розповіді зорових доказів, адресність, конкретність, стверджувальний характер). Методичні прийоми розповіді (довідка, опис, характеристика, пояснення, коментування, цитування). Системна взаємодія елементів і компонентів екскурсійного процесу.

Тема 10. Особливості організації та проведення екскурсій і подорожей з учнівською та студентською молоддю

Повноваження керівника навчального закладу, органу управління освітою, що організовує та проводить екскурсію, подорож. Формування груп, що здійснюють екскурсію, подорож. Права та обов'язки керівника та заступника керівника групи, що проводять екскурсію, подорож. Права та обов'язки учасника екскурсії, подорожі. Тематика екскурсій в залежності від вікових особливостей дітей та підлітків.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усьо го	у тому числі					Усь ого	у тому числі				
		л	п	сем	інд	с.р.		л	п	сем	ін д	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Теоретичні основи організації екскурсійної діяльності												
Тема 1. Екскурсія: вид діяльності та форма спілкування, функції і ознаки, екскурсійний метод	10	2	2			6	10	1				9
Тема 2. Екскурсія: педагогічний процес, елементи психології, уява та логіка під час проведення	14	2	2			10	14		2			12

Тема 3. Екскурсія: класифікація, тематика та зміст, значення показу, демонстрації та розповіді під час проведення	14	2	2			10	14	1				13
Тема 4. Екскурсійний маршрут: поняття, види, класифікація	10	2				8	10					10
Разом за розділом 1	48	8	6			34	48	2	2			44
Розділ 2. Екскурсійна методика												
Тема 5. Технологія та методика підготовки екскурсії	12	2	2			8	12	1	2			9
Тема 6. Складові процесу підготовки екскурсійного маршруту	12		2			10	12					12
Тема 7. Калькуляція екскурсійного маршруту	10		2			8	10					10
Тема 8. Презентація та маркетинг екскурсійного маршруту	12		4			8	12		2			10
Тема 9. Техніка та методика проведення екскурсій	14	2	4			8	14	1				13
Тема 10. Особливості організації та проведення екскурсій і подорожей з учнівською та студентською молоддю	12		4			8	12					12
Разом за розділом 2	72	4	18			50	72	2	4			66
Усього годин	120	12	24			84	120	4	6			110

4. Тематики практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денне	заочне
1	Екскурсія: вид діяльності та форма спілкування, функції і ознаки, екскурсійний метод	2	
2	Екскурсія: педагогічний процес, елементи психології, уява та логіка під час проведення	2	2
3	Екскурсія: класифікація, тематика та зміст, значення показу, демонстрації та розповіді під час проведення	2	
4	Створення екскурсії: сутність та вимоги, технологія підготовки, складання маршруту, техніка проведення, шляхи вдосконалення	2	2

5	Складові процесу підготовки екскурсійного маршруту	2	
6	Калькуляція екскурсійного маршруту	2	
7	Презентація та маркетинг екскурсійного маршруту	4	2
8	Техніка та методика проведення екскурсій	4	
9	Особливості організації та проведення екскурсій і подорожей з учнівською та студентською молоддю	4	
	<i>Разом</i>	24	6

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денне	заочне
1	Розглянути основи організації екскурсійної діяльності	6	9
2	Дослідити функції екскурсії у задоволенні рекреаційних потреб людини. Опрацювати класифікація екскурсій.	10	12
3	Розібрати технологію проектування та формування послуги «екскурсія».	10	13
4	Вивчити питання технологічної карти екскурсії	8	10
5	Виконати складання термінологічного словнику з основних понять екскурсології, теорії і практики екскурсійної діяльності.	8	9
6	Розглянути маркетинговий аналіз середовища екскурсійної діяльності.	10	12
7	Дослідити основи правового регулювання екскурсійної діяльності.	8	10
8	Розглянути питання страхування, медичної допомоги та безпеки екскурсанта.	8	10
9	Опрацювати питання природознавчих і географічних екскурсій Харківщиною.	8	13
10	Визначити особливості історичних та архітектурних екскурсій.	8	12
	<i>Разом</i>	84	110

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені навчальним планом.

7. Методи навчання

Методи навчання: лекційні та практичні заняття, самостійна робота студентів згідно з програмою курсу. Заняття проводяться дистанційно із застосуванням платформ для відео конференцій Zoom, відповідно до Закону України № 2102-IX від 24 лютого 2022 року «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»» у зв'язку з воєнним станом, оголошеним на території України через збройну агресію російської федерації проти України; в Каразінському університеті може проводитися навчання у формі змішаного або дистанційного.

У разі продовження воєнного стану, спричиненого збройною агресією проти України, та у зв'язку з ускладненою безпековою ситуацією в Харківській області та місті Харків, заняття проводяться дистанційно у синхронному режимі у форматі відеоконференцій. Для цього використовуються платформи Zoom, Google Meet – на вибір студентів, з урахуванням обмежень щодо доступності та стабільності роботи цих платформ у конкретних умовах.

Консультації проводяться як індивідуально, так і групово, з використанням месенджерів (WhatsApp, Viber тощо), що дозволяє забезпечити ефективний та оперативний зворотний зв'язок з усіма учасниками навчального процесу. Всі навчальні та консультаційні матеріали надаються студентам через електронні платформи та інші доступні канали зв'язку, щоб забезпечити безперервний процес навчання навіть за умов нестабільної ситуації.

За умов дистанційного навчання: лекційні та практичні заняття, написання контрольної та залікової роботи в ZOOM, Google-Drive, Moodle.

Серед методів навчання переважають: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемно-пошукові та ін.

8. Методи контролю

Експрес-опитування, обговорення, перевірка практичних робіт, поточна контрольна робота, що передбачена навчальним планом, підсумковий контроль (екзамен за ОПІ «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток» / залік за ОПІ «Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота»).

Підсумкова (екзаменаційна/залікова) контрольна робота проводиться у письмовій формі. У разі проведення екзамену в дистанційній формі використовується LMS платформа «Moodle» з автентифікацією здобувача у режимі відеоконференції. Для забезпечення об'єктивності та прозорості процесу використовується технічне і програмне забезпечення, що дозволяє здійснювати аудіо- і відеофіксацію під час виконання екзамену.

Згідно з Положенням про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна, всі контрольні заходи мають проводитися з обов'язковим дотриманням вимог академічної доброчесності. Це означає, що студенти повинні самостійно виконувати всі завдання, не порушуючи етичних норм і правил, які забезпечують чесність та справедливість освітнього процесу.

У разі виявлення фактів академічної недоброчесності (використання заборонених джерел, плагіат, шахрайство тощо) при виконанні поточної чи підсумкової екзаменаційної контрольної роботи, оцінка за роботу знижується до 0 балів. Важливо, що порушення академічної доброчесності можуть мати серйозні наслідки не лише для конкретної роботи, а й для подальшого навчання та репутації студента. Студенти попереджаються про це на всіх етапах навчального процесу та мають бути свідомими відповідальності за своє академічне поведінку.

9. Схема нарахування балів

Поточне тестування та самостійна робота												Сума
Розділ 1				Розділ 2						контроль		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	ПК	Е/ЗР	
5	5	5		5	5	5	5	5	5	15	40	100

T1, T2, T3... – теми розділів

ПК – поточний контроль

E/ЗР – підсумкова контрольна робота – екзаменаційна/залікова робота

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання

	ОПП «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»	ОПП «Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота»
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

Перевірка знань і присвоєння балів відбувається на практичному занятті.

Засоби діагностики успішності навчання:

Для визначення рівня засвоєння студентами навчального матеріалу використовуються такі засоби діагностики успішності навчання:

- поточний контроль (оцінювання усних і письмових відповідей під час практичних занять, оцінювання відвіданих лекцій, написання поточної контрольної роботи);
- контроль за самостійною роботою (виконання завдань до практичних занять, розробка та проведення екскурсії).

Усі форми контролю включено до 100-бальної шкали оцінювання.

Практичні роботи оцінюються за такими критеріями:

1 бал – виконання практичної роботи фрагментарне на основі прочитаної лекції; відповідь часткова; відтворення матеріалу без усвідомлення його суті; розуміння і розкриття лише окремих позицій.

2 бал – виконання практичної роботи поверхневе на основі прочитаної лекції; відповідь хаотична, фрагментарна; відтворення заученого матеріалу без усвідомлення його суті; розуміння і розкриття лише окремих позицій.

3 бали – виконання практичної роботи послідовне, проте недостатньо структуроване; роз'яснення переважної кількості позицій (без виділення основних позицій); використання тексту лекції та одного підручника.

4 бали – виконання практичної роботи логічне, чітке, структуроване; глибоке розуміння матеріалу, яке включає узагальнені, систематизовані позиції; побудоване на основі матеріалу лекції та кількох підручників.

5 бали – виконання практичної роботи чітке, структуроване, логічне; включає узагальнені, систематизовані позиції; побудовані на основі матеріалу лекції та кількох підручників; аргументоване посилення на додаткові наукові джерела, спеціальну літературу, власні наукові доробки; наведення власних прикладів; порівняльний аналіз.

Практичні навички (виконання практичної роботи) оцінюються за результатами виконання практичних робіт. Практична робота може бути оцінена, якщо студент виконав всі завдання, оформив роботу, зробив висновки.

Поточний контроль (контрольна робота) проводиться письмово. Контрольний зріз передбачає розв'язання тестових завдань та питань, які складаються на основі лекційного курсу, практичних робіт і питань, які виносяться на самостійне опрацювання. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за одну контрольну роботу – 15 балів.

Підсумковий контроль – у 2 семестрі іспит для освітньої програми «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток» / залік для освітньої програми «Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота». Оцінювання знань студентів здійснюється за результатами поточного й підсумкового контролю (іспиту/заліку).

Для допуску до складання підсумкового контролю (екзамену) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 20 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи.

10. Рекомендована література

Основна література

1. Богатирьова Г. А. Організація екскурсійної діяльності : методичні рекомендації. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2019. 59 с.
2. Галасюк С. С., Нездоймінов С. Г. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності : навчальний посібник. Херсон : «Олді+», 2019. 248 с.
3. Король О. Д. Організація екскурсійного обслуговування в туризмі: навч. посіб. / О. Д. Король. – Сучава, Сучавський університет, 2015. – 110 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.geotour.chnu.edu.ua/index.php?page=/ua/07navchproc>
4. Леоненко Н. А. Організація екскурсійної діяльності : конспект лекцій. Харків : НУЦЗУ, 2019. 167 с.
5. Організаційно-екскурсійна діяльність : конспект лекцій / укладач Т. Л. Повалій. – Суми : Сумський державний університет, 2022. – 173 с.
6. Організація екскурсійної діяльності : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. Л. А. Слатвінська. – Умань : Візаві, 2022. – 205 с.
7. Організація туристичної діяльності: методика та практика. Г. А. Богатирьова, О. А. Ніколайчук, О. М. Романуха, К. В. Снігур. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2020. 159 с.
8. Покоłodна М. М. Організація екскурсійної діяльності : підручник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 180 с.
9. Федорченко В. К. Історія екскурсійної діяльності в Україні: навч. посібник / В. К. Федорченко, О. М. Костюкова, Т. А. Дьорова, М. М. Олексійко. – Київ : Кондор, 2004. – 166 с.
10. Чернишова Т.М. Організація екскурсійної діяльності: навчальний посібник. Житомир: Поліський національний університет, 2022. 160 с.
11. Торяник В. М., Хрідочкін А. В., Джинджоян В.В. Екскурсологія : підручник. За заг. ред. доктора юридичних наук, професора, В.О. Негодченка. Дніпро : ДГУ, 2022. 370 с. <http://info.dgu.edu.ua/bitstream/123456789/584/1/%D0%95%D0%9A%D0%A1%D0%9A%D0%A3%D0%A0%D0%A1%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%86%D0%AF%202022.pdf>

Допоміжна література

1. Артеменко О. І., Кунанець О. О., Пасічник В. В., Кунанець Н. Е. Мобільні інформаційні технології в задачах супроводу туриста під час екскурсії. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Інформаційні системи та мережі. 2019. Вип. 5. С. 62-69.
2. Байрак Г. Р., Бордун О. Ю. Кривчицький масив Львова : його суспільно-історичні та геотуристичні атракції, перспективи пізнавальних екскурсій. *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій*. 2021. Вип. 1. С. 74-104.
3. Бакало Н. В. Екскурсійна діяльність як один зі складників туристичної сфери. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 3 (08). С. 211–214.

4. Батиченко С., Мельник Л., Савков П., Сторубльов О. Особливості розвитку військового туризму в Україні. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки. 2021. Вип. 4. С. 66-69.
5. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. /О. О. Бейдик - К.: Київ, ун-т, 2001. - 395 с.
6. Белоусова Н. В. Концептуально-стратегічні положення регіонального розвитку інклюзивного туризму в Україні в посткарантинний період. Формування ринкових відносин в Україні. 2021. № 5. С. 81-89.
7. Варнавська І. В. Навчальні екскурсії на підприємство як засіб первинної професіоналізації особистості. Габітус. 2021. Вип. 23. С. 31-37.
8. Васильєва М. А. Квест-екскурсія як інтерактивна форма навчання школярів (на прикладі Археологічного музею ІА НАН України). Молодий вчений. 2020. № 11(2). С. 365-370.
9. Галасюк С.С. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності / С.С. Галасюк, С.Г. Нездоймінов. – К. : Центр навчальної літератури, 2019. – 178 с.
10. Географія туризму: навчально-методичний посібник – 2 вид., перероблено та допов. / Аріон О.В., Уліганець С.І., О.Ю. Дмитрук. К. 2019. - 206 с.
11. Дробін А. А. Віртуальна екскурсія як форма організації освітнього процесу природничої дисципліни: методичні особливості. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 46. С. 239-243. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2022_46_50
12. ДСТУ EN 15565:2016 (EN 15565:2008, IDT) Туристичні послуги. Вимоги до професійної підготовки та кваліфікаційних програм для гідів. Наказ від 11 серпня 2016 року № 236 «Про прийняття нормативних документів України, гармонізованих з міжнародними та європейськими нормативними документами, та скасування нормативних документів. – України» / № – Вперше. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://cct.com.ua/2016/11.08.2016_236.htm
13. Кіптенко В. К., Малиновська О. Ю. Організація екскурсійних послуг: підручник. Херсон : Олді-Плюс, 2018. 516 с.
14. Король О. Д. Організація екскурсійних послуг у туризмі : навчально-методичний посібник. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2016. 144 с.
15. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168->
16. Трофімук-Кирилова Т.М. Практика з екскурсійно-туристичної діяльності : методичні рекомендації для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 027 Музезнавство, пам'яткознавство. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2024. 68 с.
17. Черченко О.А., Дем'яненко С.О. Створення навчальної екскурсії «Подорож до природних та культурних об'єктів міста Барвінкове». *Конструктивна географія та раціональне використання природних ресурсів*. Вип. 3 (1). 2023. <https://doi.org/10.17721/2786-4561.2023.3.1-6/9>
18. 22 Itinerary planning and tour packaging. URL: https://www.nios.ac.in/media/documents/tourism_337_courseE/337_Tourism_Eng/337_Tourism_Eng_L22A.pdf
19. Daniela, L. (2022). Virtual museums as learning agents. *Sustainability* 12(7), 2698
20. David Ward-Perkins, Christina Beckmann, Jackie Ellis. *Tourism Routes and Trails: Theory and Practice*. CABI, 2019 p. - 204 стор. URL:

https://books.google.com.ua/books/about/Tourism_Routes_and_Trails.html?id=fJ_JDwAAQBAJ&redir_esc=y

21. Dolynska, Olesia, Hutsal, Liudmyla and Dolynskiy, Ievgen. Modern types of excursion activities. *Journal of Education, Health and Sport*. Online. 24 September 2024. Vol. 68, p. 55946. DOI 10.12775/JEHS.2024.68.55946.
22. Gavalas, D., Kasapakis, V., Konstantopoulos, C. *et al.* Scenic route planning for tourists. *Pers Ubiquit Comput.* 21, 137–155 (2017). <https://doi.org/10.1007/s00779-016-0971-3>
23. Li J, Nie J-W, Ye J (2022) Evaluation of virtual tour in an online museum: Exhibition of Architecture of the Forbidden City. *PLoS ONE* 17(1): e0261607. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0261607>
24. Maglione Aurelio. How to build the perfect tour itinerary: a step-by-step guide. 7 Aug 2024. URL: <https://rezdy.com/blog/how-to-build-the-perfect-tour-itinerary-a-step-by-step-guide/>
25. Nick Manning. How to be a Tour Guide: The Essential Training Manual for Tour Managers and Tour Guides. September 18, 2014.
26. Rodríguez, J., Lamas, M. I., & Castro-Santos, L. (2025). Scientific Advances and Applications of 360 Tours in the XXI Century. *Societies*, 15(4), 74. <https://doi.org/10.3390/soc15040074>
27. Trunfio, M., Lucia, M.D., Campana, S., Magnelli, A. (2022). Innovating the cultural heritage museum service model through virtual reality and augmented reality: the effects on the overall visitor experience and satisfaction. *J. Herit. Tour.* 17(1), 1–19
28. Var, T., & Gunn, C. (2003). *Tourism Planning: Basics, Concepts, Cases* (4th ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003061656>
29. Vyshnevskiy, V., 2019. Excursion as a method of cognition. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Geography*, 2 (75), 59-63, doi: 10.17721/1728-2721.2019.75.10
30. Zeng, Y., Liu, L. and Xu, R., 2022. The effects of a virtual reality tourism experience on a tourist's cultural dissemination behavior. *Tourism and Hospitality*, 3(1), pp.314-329.

11. Інформаційні ресурси

1. Асоціація індустрії гостинності України: URL: <https://aigu.org.ua/analitika/>
2. ГО «Всеукраїнська асоціація гідів». URL: <https://uaguides.com/>
3. Overtourism. Responsible travel. URL: <https://www.responsibletravel.com/copy/what-is-overtourism>
4. The Transformational Travel Council. URL: <https://www.transformational.travel/>
5. Tourism for Sustainable Development Goals. URL: <http://tourism4sdgs.org/>
6. Tourism Statistics. URL: <https://www.e-unwto.org/toc/unwtotfb/current>
7. UNWTO Tourism Highlights. URL: <https://www.e-unwto.org>
8. Державне агентство розвитку туризму. URL: <https://www.tourism.gov.ua/>
9. Екскурсійна методика [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://vechervkarpatah.at.ua/...metodika/6-1-0-1706>.
10. Ключко Ю.М Основи екскурсійної методики [Електронний ресурс] / Ю.М.Ключко // Режим доступу: http://culturalstudies.in.ua/kns2_11.php.
11. Національна туристична організація України. URL: <http://www.ntoukraine.org/>
12. Українська асоціація туристичних агенцій. URL: <https://uata.com.ua/>
13. Український культурний фонд. URL: <https://ucf.in.ua/>

14. Харківський обласний туристсько-інформаційний центр. URL:
<https://www.tourcenter.kh.ua/uk>